

fyrir at minka um ovurvirksemi og gjaldsjavnahall í staðin fyrir hvør í sínum lagi at kappast um at lána út so nógv sum til bar.

Tað skal tó nevast, at teir føroysku peningastovnarir høvdu eitt ávíst samarbeiði sinamillum fram til 1986, tá ið Fossbankin bleiv stovnaður. Fossbankin fekk av hinum peningastovnunum skuldina fyrir, at teirra samarbeiði, sum tó bert umfataði innlánsrenturnar, slitaði. Fossbankin bleiv eisini brigslaður fyrir, at alt figgjarkervið bleiv destabiliserað, og at ein ov stór kapping millum peningastovnarir á øllum økjum tók seg upp. Hetta bleiv síðan brúkt sum forkláring uppá, at peningastovnarir veittu so nógv og stór lán, sum teir gjørdur, og at teir í hesum sambandi ikki vóru førir fyrir at reka virksemd í samsvari við samfelagslig áhugamál.

Her er tó nakað sum ikki ruggar heilt rætt. Teir føroysku peningastovnarir høvdu longu 2-3 ár áðrenn, Fossbankin bleiv til, sett heildarbúskaparlig atlit til síðis. Hetta sæst á tølum viðvíkjandi útlánsvøkstri peningastovnanna og veðhaldsveitan bankanna í sambandi við lántøku uttanlands. Henda ekspansiónin fór jú fram í einum tíðarskeiði, har víðurskiptini sum heild talaðu fyrir minni kreditteitan.

Um teir »gomlu« peningastovnarir veruliga tóku heildarbúskaparlig víðurskipti fram um tey virkisbúskaparligu, so áttu teir í árunum frá 1986 og fram kunnað livað við, at Fossbankin fekk ein lítlan part av inn- og útlánskundunum uttan at hensir peningastovnarir skuldu kenna seg noyddar til í stórum at økja javnar sínar við útlánum og veðhaldum í sambandi við uttanlandslán.

Neyðugt við einum centralbanka

Niðurstøðan út frá hesum má tí verða, at føroysku peningastovnarir ikki sjálvir hava megnað at samskipað virksemd teirra fyrir at rokka samfelagsbúskap-

arligum málsetningum. Neyðugt er tí, at føroyska samfelagið - eins og onnur samfeløg - skapa grundleggjandi fortreytir fyrir at tann kapping og vinningsjagstran, sum vanligir peningastovnarir hava lyndi til at leggja seg eftir, ikki fær skaðiligar fylgjur fyrir búskapin sum heild.

Við nýggju landsbankalógini og serlógini um inn- og útlán landsbankans frá apríl 1992, eru føroyingar komnir nakað áleiðis hesum viðvíkjandi. Landsbankin ser við hesum lógum út til at hava fingið eitt stóð, sum kann gera tað møgult hjá honum at virka fyrir búskaparligari javnvág og stabiliteti í føroyska figgjarkervinum upp á langt sikt.

Sum centralbanki er landsbankin á mongum økjum meirilíkur danská og øðrum tjóðbankum. Teir centralbankar, sum vanligar sigast vera fyrirmyndarligar, eru uppbygdar sum politiskt óheftir »íkki-profitmaksimerandi« stovnar, ið skulu vera neutralir hvat kapping millum vanligu peningastovnarir viðvíkur. Hesi prinsippir hava føroyskir politikarar og embætismenn eisini lagt til grund fyrir landsbankan.

Tey amboð, sum landsbankin eftir nýgaldandi lógargrundarlagi kann gera seg galdandi við, eru tó avmarkað í mun til tey, eitt nú Danmark Nationalbank kann ávirka donsku peningastovnarir við.

Kreditformidlingslógin

Eitt tað týðningarmiklasta amboðið, sum Danmark Nationalbank hevur í sambandi við ásetan av rammum fyrir virksemd hjá danská peningastovnasektorinum, eru tær heimildir, sum finnst í tí sokallaðu »kreditformidlingslógini« frá 1973. Hendan lógin er ongantíð sett í gildi í Føroyum. Hetta sigst av leiðsluni fyrir danská centralbankan at vera ein høvudsgrundin til, at hesir stovnarir ikki hefur viljað - og kunnað - regulerað virksemd hjá føroysku peningastovnunum.

Kreditformidlingslógin

ger tað møgult hjá danská nationalbankanum (saman við idnaðarmálaráðharranum) at »straffa« teir peningastovnarir, sum ikki vilja halda seg til avtalaðar greinsur viðvíkjandi út- og innlánsvøkstri, rentulofiti o.t.

Tað má metast vera neyðugt, at landsbankin fær tilíkar heimir at virka við, skal hann í framtíðini kunnað loysa tær uppgávur, honum eru álagdar. Hetta kann gerast við, at landsstýrið heitir á ríkismyndugleikarnar um at seta ein variant av kreditformidlingslógini í gildi í Føroyum, har landsbankin (møguliga í samarbeiði við Danmarks Nationalbank) fær heimild til at nýta teir sanktionsmøguleikar, sum eru nevndir í lógini.

Ein tilík uppgáva gerst neyðugt upp á langt sikt, skal føroyska figgjarkervið sum heild vera trygt. Ikki minst tá ið føroyskir politikarar fáa fult ræði yvir Føroya Banka og Sjóvinnubankanum. Hetta má metast at vera neyðugt, líkamikið um politikarar velja at lata hesar bankar verða verandi »socialiseraðar« ella um teir taka avgerð um at gera teir privatar aftur.

Men eisini upp á styttri sikt er neyðugt at styrkja centralbankavirki í Føroyum fyrir at kunna loysa teir trupulleikar, sum kunnu koma at stinga seg upp, nú føroysku sparikassarnir fara at virka sum bankar. Hetta verður jú úrslitið av, at »nýggja« banka- og sparikassalógin verður sett í gildi í Føroyum í næstum.

Jonhard Eliassen lesur cand. oecon. (búskaparfrøði) á Ålborg Universitetssenter

Birgir Danielsen, tingmaður

Hin blóðfátæki

Einaferð sat ein blóðfátækur maður kaldur og svangur í eini kroysu. Hann hevði í dagar hvørki átt at bita ella brenna.

Knappliga stóð ein maður hjá honum við einum pungi í hondunum: »Tú skalt lána henda pungen. Tak so mikil úr honum, sum tær tørvar, men tá ið tú hevur tikið tað tú heldur er nóg mikil, mást tú lova mær at blaka pungen í havið«. Fremmandamaðurin hvarv, tá ið hann hetta hevði sagt.

Eftir stóð hin blóðfátæki ovurfein, og tók ein peningin fyrir og annan eftir upp úr pungenum, uttan at tað fjarðaði í honum, alt meðan hann sá fyrir sær: breyð, mjólk, ost, kjøt og nakað at brenna. Peningin stáplaði hann í breyðstáplar, kjøtstáplar osfr. Maðurin hugdi ovurfein at stáplunum og sá, at hann

hevði mat til fleiri dagar.

Best var at skunda sær til handils. Svongdin og kuldin vóru vaknað til nýtt liv, men tá ið hann hevði fingið pengastáplarnar í lunnan, kom hann at hugsa um, at best var at vera fyrirvarin og taka so mikil, at hungurin varð hildin frá drinum í longri tíð.

Hann sessaðist aftur og tók nú kvikur pening fyrir pening upp úr pungenum, sum hann blakaði í ein dunga.

So einaferð, tá ið dungin var rættuliga stórur, fór hann á fótur og við pungenum í hondini fór hann út, men tá ið hann læt hurðina aftur, sá hann, hvussu skirvislig hon var og øll smáttan.

Nei, hann mátti hava eini frægari hús.

Hann so inn aftur. Hóast hann var bæði svangur og kaldur, settist hann aftur at draga pengar upp úr pungenum. Og pengadungin vaks og vaks, men tað gjørdur kuldin og hungurin eisini og noyddu hann umsiðir at binda fyrir kjafun á pungenum og fara á fótur. Gørhungur og stívur í kulda fór hann út og oman á klettin at blaka pungen í havið, men tá var honum hyggjan niðan í dalin.

Har lá hesin veldugu dalurin við tí stóra og stásiliga slottinum. Alt hetta mátti hann ognast, og hann fekk nýggja megi og áráði av hesum brenn-

andi ynski.

Væl kvikari gekk hann nú aftur at húsum við glógvandi eygum og pungenum kroystan við báðum hondum móti bringuni.

Aftur hann at rippa pengar upp úr pungenum, ein fyrir og annan eftir, uttan at hyggja uppfrá.

Og nú kendi hann heldur ikki til svongd ella kulda.

Hann sá dalin fyrir sær, við summar og sól. Alt blómaði og vaks. Inni í slottinum gekk hann sjálfur og spákaði í finum klæðum við einum riðli av tenarum.

Pengadungin vaks og vaks, alt meðan hann sá og sá.

Nakað væl aftan á hetta funnu teir hann deyðan í hungri og kulda næstan fjaldan av pengum, men pungen var fremmandamaðurin komin aftur eftir.

Hetta er ein elligomul søga, søgd fyrir mongum fólkasløgum.

Steinbjørn B. Jacobsen

Útlán hjá peningastovnunum, gjaldsjavnahall, inflátión og lonarvøxtur

Ár	Vøxtur í útlánum bankanna ¹⁾	Vøxtur í útlánum sparikassanna ¹⁾	Gjaldsjavna- hall Føroya í % av FR-BTÚ	Gjaldsjavna- hall Danmarkar í % av DK-BTÚ	Inflátión lýst við »pristalínum«	Lonar- vøxtur í miðal
1980			3,1	3,6	18,3	23,2
1981	10,4	12,1	4,4	3,0	14,9	13,9
1982	19,3	17,1	4,7	4,1	11,4	9,2
1983	17,5	16,5	11,3	2,5	8,2	8,5
1984	22,9	17,1	16,4	3,2	7,8	4,9
1985	20,6	19,1	18,0	4,7	5,0	6,5
1986	26,2	18,2	23,1	5,4	0,0	4,3
1987	30,1	27,9	14,8	2,9	-0,2	2,5
1988	20,0	21,8	24,6	1,1	3,3	6,4
1989	9,6	15,0		0,8	6,2	7,3

Víðm.: 1) Roknað sum prosentvísur vøxtur av árligum útlánum í miðal, mánaðartil.